

lecturi pentru toți

JEAN d'ORMESSON: Istoria evreului rătăcitor (II)

— Imbecili! S-au lăsat uciși pentru nimic. Dacă le-ar fi păsat tot atât de mult de țară și de boierii lor cât îmi păsa mie de arhiducesă și de această canalică de arhicancelar, am fi făcut mai bine, toți cinci, să golim un clondir de vin decât să părăsim lupta. Măcat. Am făcut tot ce am putut pentru a-i ține departe de pod. Cu atât mai rău pentru ei. A avut noroc, fricosul. Ceva îmi spune că celălalt, cel al cărui căpățână a zburat, trebuie să fi avut o nevastă frumoasă. Ea nu-l va mai săruta pe buze. Ce va putea face fricosul cu căpățîna? O va îngropa în zăpadă până-l o lingă corp? Va încerca să o conserve într-un mic bloc de gheață și să o ducă într-un sac pentru a o oferi văduvei? Nu știu bine ce se face cu o căpățîna care a zburat în aer. Păcat că n-am avut timp să le explic viața. Le-aș fi spus că Tuileries și Kremlinul nu sînt treaba noastră și că ne-a păsat destul de generalul Rostopchin și de Cambacérés. Ei nu l-au văzut niciodată pe Rostopchin, eu nu l-am văzut niciodată pe Cambacérés. Totuși merită să te lași o morfi pentru oameni pe care nu-i cunoști? Ah! dacă mi-ar fi vorbit de pămîntul rus, Le-aș fi spus că împăratul este un sfînt curajos care știe să vorbească solda-

tilor: „Voi, cei din divizia 18, vă cunosc, dușmanul va fi înfrînt”. Diviziei 32: „Sînt liniștit: divizia 32 este acolo”. Și divizia 57, o trata ca „teribilă”! Bah! ne-am fi deranjat în orice caz cravatele, ne-am fi pocnit peste mutră. Căpățîna ar fi zburat. Și asta nu pentru că ne-am bate joc de tot ceea ce nu înseamnă moarte. Trebuie să ne îmbogățim existența, eu ca și ceilalți, ceilalți ca și mine. Tot ceea ce facem în această viață nu are nici o importanță, dar viața nu este dată pentru a face cu pasiune lucrurile fără importanță. Marea Armată intră în Rusia, Rostopchin dă foc Moscovei, Micul Caporal încearcă să arunce în aer Kremlinul, eșuează, eu încerc să zbor un cap, reușesc: totul n-are mai mult sens decît această mîscă care se așează pe urechea lui Capitol. Viața este o pasiune inutilă. Trebuie să tratăm lumea cu o indiferență pasionată. Războiul, calul, muzica, dragostea servesc la a face viața fascinantă ca vrăjita de un șarpe și la a camufla indiferența. Am făcut să sară acest cap pentru a da de lucru văduvei. Ea va plînge mult. Mi-o imaginam șatenă... sau, poate, nu, foarte blondă, cu ochi albaștri-verzui și cu buze cam groase. Mîinile sale, etc.

Frîmîntînd aceste gînduri în

capul său care-i stătea încă, vai! solid pe umeri, Isaac Laquedem pătrunsese destul de adînc în Polonia cînd, pe un drum drept, străjuit de copaci de o parte și de alta, pe care, Capitol, călul său, la fel de neobosit ca și stăpînul, galopa cu ușurință, avu deodată o altă întîlnire. Zări în fața lui un cavaler care înainta la pas, cu un aer nepăsător, cu o umbră de insolență, îmbrăcat într-o uniformă strălucitoare pe care o recunosc dintr-o privire: era celebra haină a aghiotanților lui Berthier. Scund, mereu aferat, bilbit, gesticulînd, cavalerul și vîntor, mic nobil al Vechiului Regiment cel mai adesea ocupat cu roaderea unghiilor cînd nu avea mîinile în buzunare sau un deget în nas, Alexandre Berthier, general maior în Marea Armată, printz suveran de Neuchâtel, duce de Valengin, printz de Wagram, își alegea drept aghiotanți bărbați de o mare frumusețe. Uniforma fusese desenată de unul dintre ai lor, baronul Lejeune. Cavalerul care hoinărea pe un drum din Polonia, în fața lui Isaac Laquedem purta această uniformă cu o eleganță surprinzătoare pentru loc și epocă: haină după moda ungurească, subă din postav negru, dolman alb cu galoane de aur și blană, pantalon larg roșu aprins, chipiu stacojii avînd deasupra o egrăta albă din pene de bitlan, totuși supraîncărcat de galoane, de ciucuri, de butoni de aur. Centura era din mătase neagră și aurie, sabia din oțel de Damasc. Calul, arăb, la fel de împoțonat ca și stăpînul, era acoperit cu galoane și canafi. Șeaura era împodobită cu piele de panteră, festonată cu aur și cu stofă roșu-aprins. Pusă cu o neglijență care presupunea multă artă, îl făcu invidios pe Laquedem, care nu mai dorea mare lucru, dar care își petrecuse multe secole într-un caftan fără formă și de o culoare nedefinită. Cu un pînten, curierul împăratului îl ajunse din urmă pe cavalerul strălucitor.

— Bună ziua, căpitane, spune Laquedem, salutînd. Ce pot face pentru dumneavoastră?

— Ei, prietene! spune aghiotanțul întorcîndu-și capul spre noul venit ca și cum era vorba de o întîlnire la balul printului de Neuchâtel sau al arhicancelarului, ce vînt bun te aduce?... — Curierul împăratului, spune Laquedem. Curierul încercă mult să afle la rîndul său ce făcea pe un drum din Polonia, cu înfățișarea cea mai indiferentă, un aghiotant al lui Berthier. Osteneala zădarnică, Laquedem nu reuși să descopere dacă noul său tovarăș, pe care-l împoțonase în sinea sa cu porecla de „elegantul” era un dezertor în uniformă mărețată, un diletant care-și pierdea timpul, un ofițer descurcăt în misiune. Era așa de firesc, pe vremea aceea, să întîlnesti francezi în Italia, în inima Poloniei, încît Isaac nu acordă întrebării decît o destul de mică importanță. Curierul antrenîndu-l pe aghiotant, făcură o bună bucată de drum împreună, cu viteză, schimbînd puține cuvinte. Începuse să se lase noaptea cînd zăriră un grup de cîteva case avînd în spate o pădure. Se îndreptară spre ceva mai mare. O femeie apără în ușa.

— Și atunci ce?... spune Maria.

— Femeile! spune Simon. Îți povestesc lucruri de cel mai viu interes despre pulbera fină și excesiv de fină în India secolului al VII-lea comentată de un chinez călător și budist, despre transmisiunile în rîndul Marii Armate în timpul retragerii din Rusia, despre rezistența evreică în fața romanilor după distrugerea Templului din Ierusalim — și trebuie să recunoști că ascultă toate aceste detalii captivante cu cea mai distrată ureche. Dar abia vine vorba de o femeie care într-o noapte de iarnă deschide ușa la doi bărbați, apăruiți de nu se știe unde, că a tenția și se trezește deodată. Cei doi bărbați sînt în uniformă. Coboară de pe cal. Leagă caii de un inel de fier fixat în peretele casei. Femeia ține o lanternă în dreptul feții pentru ca cei doi bărbați să nu o distingă.

— O lanternă? spune Maria.

— O lanternă, spune Simon. Constat cu regret că această lanternă te tulbură tot atât de mult cît i-a tulburat ea pe cei doi bărbați care sînt în picioare în zăpadă într-o noapte din iarna lui 1812. Mă întreb ce era în spate. Și cei doi se întrebau. Femeia privește pe cei doi bărbați. Cei doi bărbați, nemișcați, încearcă să ghicească ce ascunde lanternă.

Sînt momente în care timpul pare să se oprească. El curge fără odihnă, trece fără să întoarcă ochii, și pe urmă, deodată, s-a spus că se așează. Se odihnește puțin. Își pune picioarele pe masă. Își coboară pălăria pentru a se proteja de lumină. Își face siesta. Zile și nopți. Isaac Laquedem a galopat prin cîmpie. Totul trecea în mare viteză: orele, copacii, peisajul, capetele desărțite de trup. În fața casei, deodată, fiecare lucru își reia locul. Un miracol de pace. Liniste. Calmul. Un sentiment de fericire. Un aer de eternitate.

Ați cunoscut, natural, într-o zi sau alta, aceste iluminări în miniatură, aceste stări de extaz reduse. Vehiculele rămîn nemișcate, pendulele se opresc, inima încețază să vă mai bată, lumea să se schimbe; el coboară de sus și își va întinde cheia sa. Neliniștea se risipește. Misterele se clarifică. Totul se explică. Viitorul explodează în pieptul nostru. Inutil de a căuta mai departe. Așteptă ceva care acum te așteaptă. Sînt mai ales aceia pe care o idee fixă îi tulbură și care au sentimentul de a fi ajuns în sfîrșit la capătul drumului, acolo unde se pitește secretul, atât de mult timp sperat. Dragostea pune stăpînire pe îndrăgostit și pacea pe cel care moare. Muzicianul într-o străfulgerare, își aude simfonia, pictorul își vede tabloul; scriitorul, transpus, înțelege ceea ce vrea să facă. Isaac Laquedem, în felul său, era un fel de artist: își imagina o clipă că nu mai are de mers și că va putea muri.

Traducere de Emilia RUSU

puncte cardinale

Părul lui Mozart

În suplimentul „Arte, Spectacole” consacrat bicentenarului Mozart, ziarul «Le monde» (31 ian. 1917) a reproduș din „Revue musicale” un articol de Guy Mollat du Jourdin care evocă emoția provocată de o relicvă provenind de la marele compozitor. Redăm, în traducere, un fragment din acest articol.

„În 1956, plecasem la Praga și remarcasem, vizitînd Muzeul Bertramka, o șuviță din părul lui Mozart așezată între două plăci de sticlă. Hotărîi pe loc să cer această relicvă pentru expoziția din Paris. «Imposibil!» mi s-a răspuns. Avînd obiceiul să perseverez cînd vreau un anumit lucru, am reînnoit cererea. Și, din nou, același răspuns: «Imposibil». Lucrurile rămăseseră așa, cînd... În ajunul deschiderii expoziției, Ambasada cehă mi-a telefonat următoarele: «Puteți merge la noapte la ora 1, la aeroportul Bourget să luați părul lui Mozart care seosește cu avionul?» Am rămas bouche bée, dar nu fără a răspunde: «Bineînțeles, voi fi acolo. Mii de mulțumiri». Și iată-mă la ora 1 noaptea pe aero-

portul Bourget, pe cînd se aude zgomotul surd, din ce în ce mai tare al minunatului avion. Pe cerul limpede al nopții, Mozart pare să-mi spună clipind: «Iată-mă, sosesc». Avionul coboară, se așează, rulează, și se oprește în fața clădirii în care mă aflu. Un bărbat vine spre mine triumfător: îl cunosc, e președintele Societății Compozitorilor Cehi. Îmi întinde prețiosul pachet. Ne îmbrățișăm, îmi spune «La revedere» și pleacă fără a-mi cere nimic în schimb. Rămîn uluiți și, strîngînd la piept șuvița din părul lui Mozart tre în mașină. Noaptea e neagră în aceste cartiere excentrice și goale, așa că mă grăbesc să ies de aici. N-am numai grija propriei persoane, ci și pe aceea a părului lui Mozart pe care îl duc ca pe o taină sfîntă. În sfîrșit, acasă, depun prețioasa relicvă pe noptieră. O contemplant îndelung. Soția mea e încă la țară și sînt singur... cu Mozart. A doua zi, la Biblioteca Națională, la ora 9, depun ilustrul meu suvenir celui în drept și solicit o... chitanță. (Rodica GURĂMUTA).

Cufărul lui JAMES JOYCE

În decembrie 1939, James Joyce, celebrul scriitor irlandez, a părăsit în grabă Parisul, lăsîndu-și toate lucrurile într-un apartament de pe strada Vignes din cartierul Passy. Cînd Joyce a murit, la 13

ianuarie 1941, cel mai bun prieten al său, Paul Léon, s-a dus de îndată în cartierul Passy și, miînuind portăreasa, a reușit să pună mîna pe o mare parte dintre lucrurile acestuia. Încercîndu-le

într-o trăsură, Léon a străbătut cu greu străzile Parisului ocupat, scîpînd ca prin minune de vigilența pătrulilor germane. După cîva timp, Léon a izbutit să cumpere de la o licitație o mare parte dintre celelalte bunuri care i-au aparținut lui Joyce pe care proprietarul imobilului le vinduse ca să-și recupereze banii pentru chiria neachitată de scriitorul rău plătnic. Cu această ocazie, Nora Joyce a revendicat cărțile și fotografiile sofului său, iar Paul Léon i-a încredințat unui reprezentant al Irlandei la Paris un cufăr conținînd scrisorile și celelalte documente personale ale lui Joyce. În cazul în care Léon ar fi murit, ceea ce s-a și întimplat în 1942, prețiosul cufăr urma să fie deus la Biblioteca Națională a Irlandei și să nu fie deschis decît după cincizeci de ani.

Ultima dorință a lui Paul Léon a fost respectată cu strănicie și astfel cufărul învîluit de mister a zăcut cincizeci de ani în tainele Bibliotecii Naționale din Irlanda. Dar iată că cei cincizeci de ani au trecut și atît cercetătorii, cît și familia, așteaptă cu nerăbdare să cunoască conținutul cufărului. Însă conservatoarea Bibliotecii Naționale îi temperează pe cei nerăbdători: totul trebuie înregistrat și microfilmata înainte de a fi dezvăluit publicului. «La urma urmei, declară ea — replică citată de «The European» și preluată de «Magazine Littéraire» (nr. 285/1991) — dacă tot am așteptat cincizeci de ani mai putem avea încă puțină răbdare...» (Ana COJOGARI)

„Pavarotti al semioticii”

Umberto Eco, supranumit de curînd „Pavarotti al semioticii”, este încîntat de noul său apartament din Milano. O parte din ceea ce a fost odinioară un hotel, locuința sa include un vast hol circular care-i adăpostește biblioteca, adică cele 28.000 de mii de cărți.

Foarte cîrînd însă numărul volumelor atît de grijuliu catalogate va crește prin apariția cărții „Limbajul ideal”, contribuția sa literară la noua serie intitulată „Facerea Europei”. Aceasta este o aventură de colaborare publicistică între editurile Beck (Germania), Basil Blackwell (Marea Britanie), Critica (Spania), Laterza (Italia) și Le Seuil (Franța). Faptul că fiecare volum va apărea în 1992, mai mult sau mai puțin simultan, în cinci limbi este revelator pentru ceea ce și propune Eco în această carte.

Căutările semioticianului italian de a fabrica un limbaj artificial care ar putea reflecta mecanismul universal al rațiunii umane s-au concretizat în cursurile ținute în ianuarie la Oxford (eveniment menționat deja în „Sinteze”). Auditoriul care a umplut pînă la refuz sala Sheldonian a gustat plăcerile unei călătorii spirituale ale cărei puncte de reper sînt „Biblia” și sistemele computerizate.

Umberto Eco este o persoană amabilă, iar cuvîntările sale se revarsă asupra ascultătorilor în valuri ce combină deopotrivă teoria cu gluma, magia cu realitatea. Atitudinea cercetătorului vizavi de căutarea limbajului ideal este aceea a unui alchimist care combină fascinația cu batjocora pentru că ideea însăși este o nebunie. Cele mai cercetate cărări se referă la limbile ciudate, secrete, simbolice, la scrierea cabalistică și în general la nebunie, după cum afirmă Eco însuși.

„Goticul” și „labirintul” sînt obsesii ale romancierului italian. Vraja descoperirii unor modalități ingenioase de a ajunge la esența lucrurilor l-a atras dintotdeauna. Enigma din „Numele trandafirului” se referă la traversarea pasajelor întortochiate și intrarea într-o cameră impenetrabilă. Străpungerea labirintului electronic al unui computer stă la baza celeilalte cărți, „Pendulul lui Foucault”. În eseurile filozofice și semiotice este susținută ideea că procesul receptării se aseamănă „modelului Sherlock Holmes”.

Astfel de afirmații au stîrnit firește reacții, dar Eco este un adevărat artist al cuplării extremelor iar caracteristica esențială a activității sale rămîne diversitatea.

Însă, indiferent dacă își încearcă mîna în literatură sau jurnalism, critică sau colecționarea de cărți rare, acest „Pavarotti al semioticii” rămîne — e de părere Peter Kemp, autorul articolului „Căutări în labirintul unei biblioteci circulare” („The European Élan”, fev. 1991) — același constant, migălos și pasionat cercetător. (Doina CMECIU).